

LLIBRES

Fèlix Villagrasa i Hernández

MANCOMUNITAT I CIÈNCIA. LA MODERNITZACIÓ DE LA CULTURA CATALANA.

Ed. Afers, Catarroja. 2015.

El propassat 16 de juny del 2016 l'historiador i autor del llibre el va presentar a la sala d'actes del Consell Comarcal de Vilafranca del Penedès, tot i que el volum havia vist la llum a finals del 2015, fruit d'un treball de recerca de l'any 2014, amb motiu de la commemoració del centenari de la creació de la Mancomunitat de Catalunya de la mà d'Enric Prat de la Riba (1870-1917). El volum té com a principal objectiu donar a conèixer els antecedents històrics i les diferents accions realitzades per les institucions oficials catalanes durant el temps que va estar activa la Mancomunitat de Catalunya. Les nombroses dades a les quals fa referència l'autor fan que el llibre, a banda de recordar-nos la que fou la primera política científica moderna de Catalunya, sigui un excel·lent volum de consulta ràpida de noms propis de científics i institucions, que van gaudir i participar en la construcció d'aquella primera comunitat científica catalana.

Tot i que la tasca de la Mancomunitat de Catalunya fins a la seva dissolució pel cop militar de 1923 ha estat prou estudiada, reconeguda i exemplaritzada, remarcant allò que es pot fer amb la implicació del país i amb una bona gestió des de l'administració, malgrat la migradesa de recursos econòmics, la lectura d'aquest estudi en aquests moments ens ajuda a entendre les raons polítiques -en aquest cas, referides a la ciència- que tenia Enric Prat de la Riba per catalanitzar la política de la Lliga Regionalista de Catalunya, a la vegada que ens recorda com una de les seves dèries era precisament que els catalans havien d'intervenir en la política espanyola per tal de poder defensar els seus propis interessos.

Venia el tema a tomb de la nefasta política espanyola -el conflicte de la independència de Cuba i la guerra hispanonordamericana, que van marcar un punt d'inflexió- i que aquesta política catalana passava sobretot per poder construir una comunitat científica catalana, capaç d'inventar i alhora crear "*institucions de producció i institucions de difusió: unes que fan, creen la cultura, altres la transmeten, la fan arribar al major nombre. Es a dir institucions científiques i institucions d'ensenyança*". En definitiva, un llibre que ens permet recordar el nostre passat més recent i ens evoca dues frases prou adients: "*La ciència no té pàtria però el científic si...*", paraules d'un científic inoblidable i a qui tant deu la humanitat com fou Louis Pasteur. I aquella que diu: "*Qui crea poble ha d'ensenyar els homes a crear...*", tal com va dir José Julián Martí, un dels pares ideològics de la revolució de la independència cubana.

Jaume Baltà i Moner [Jbaltam@gmail.com]

Jordi Vidal Pla

SARA KIRCHNER CATALÁN: LA SENYORETA SARA

Ed. Andana. Vilafranca 2015

Un personatge real, descobert quan ja ha mort, desvetlla l'interès en un professor d'història. El personatge és del segle XX, però el docent és especialista en història moderna. El punt d'unió és el fet d'haver treballat en la mateixa institució: l'Institut d'Ensenyament Mitjà Milà i Fontanals de Vilafranca, al pas del temps -i de vicissituds que el porten a Institut Laboral-, l'actual IES Eugeni d'Ors. L'arxiu s'ha mantingut i és a l'abast del professor, encisat en la recerca d'un personatge que forma part de la història de la institució docent, una història brillant en l'etapa republicana, fosca en les primeres dècades franquistes, tot i els esforços

d'uns i altres per mantenir un ensenyament mitjà públic a Vilafranca.

Jordi Vidal forma part d'aquella generació, ara ja en procés de jubilació, que va accedir a la docència en els anys de la transició, que va agafar una institució docent arrelada en els paràmetres del franquisme i, entre el suport d'uns i la indiferència d'altres, li va donar el tomb de cara a fer possible un centre ajustat a les necessitats d'un temps nou. En aquest camí que va de l'Institut republicà al de la recuperació democràtica, hi van quedar aturats una colla de docents que van veure com la seva experiència i la vàlua de la seva labor era literalment devorada per les exigències i els plantejaments –des del la més absurda burocràcia i l'amiguisme més descarat fins a les obligacions de l'“adhesió incondicional...”- del franquisme, una doctrina de frases sorolloses i baixa volada de pensament que intentava reproduir en cada poble i capital de comarca els paràmetres genèrics del feixisme.

L'escriptora Ramona Via que havia tastat la institució republicana i la del primer franquisme, recordava aquell ambient trist i opressiu dels primers anys quaranta, més evidents encara en una noia, aquells que podien fer que qualsevol detall derivés en una sanció, des de no portar mitges a dibuixar un camp de blat amb unes roselles i una falç que sega. En aquest entorn va treballar aquella mateixa Sara Kirchner que tant havia gaudit de la docència en els anys republicans. Ara, però, la pressió oficial de l'espai franquista hi pot més, i literalment acaba foragitant-la de la institució. A partir d'aquell moment la senyoreta Sara ha d'aplicar-se a activitats que li permetin cobrir les necessitats bàsiques. Per aconseguir-ho, compta amb el millor bagatge que pot oferir un ensenyant: l'estimació i el suport incondicional dels seus alumnes i amics, fins al punt que la seva figura acaba esdevenint mítica, símbol reconegut d'una generació de docents perduda o malbaratada, la que cal situar al costat dels exiliats en una mena de silenci i exili interior

que sols aconseguiria un mínim reconeixement oficial en els primers anys de la recuperació democràtica municipal.

Jordi Vidal s'ha acostat a aquest mite des de l'encís per trobar a l'abast una figura ben notable en l'àmbit de la docència, però també una personalitat ben poc coneguda fora de l'espai de les amistats. Vidal repassa la trajectòria vital i, sense desmuntar les notes mítiques d'aquella noieta/àvia que viu sola a Vilafranca, ha resseguit amb pacient constància tots els antecedents familiars, la seva trajectòria a les institucions acadèmiques i els seus anys de refugi a l'Enològica fins a la vellesa. El resultat és un llibre de realització indubtablement llarga i complexa, un estudi ben destacable, elaborat amb encís, rigor i passió, un treball que indubtablement mereixerien altres figures del Penedès contemporani, però que, ves per on, li ha estat concedit en un merescut homenatge pòstum i com a millor reconeixement a aquella menuda senyoreta Sara que alguns vam tenir la sort de poder conèixer.

J.M.L.

Joan Maria Arenas

NIT

Voliana edicions. Argentona 2015.

Decidit partidari de les ficcions literàries amb elements inexplicables, les que tenen a veure amb els processos temporals, com vam poder veure a *L'atlant* o *L'eco del temps*, que ja vam comentar en el seu moment, Arenas torna sobre el concepte temps, qui sap si un pas més en els seus paràmetres de professional de la medicina, o potser com a resultat d'una nit d'angoixa d'aquelles que no pots dormir i penses que no podràs mantenir el silenci mentre el rellotge roda lent. D'això va la trama de la novel·la.

Basada en una idea francament bona i en una mena de suggestions que, pel que sembla, aporta algun espai del Pirineu, la narració argumental, situada en dues veus en primera persona –tot i que en algun moment

salta a la tercera de narrador objectiu- hauria de desenvolupar una tensió dramàtica que acaba resultant en els fets narrats superior a les possibilitats d'una primera persona. És clar que aquí hi juga també la necessitat de mantenir el lector en la tensió argumental, però fins i tot en algun moment es permet l'autor la broma i el joc de fer-nos creure que succeeix un esdeveniment estrany quan tan sols és un rellotge que s'ha quedat sense pila.

En definitiva, el tema és bo, ben narrat i amb una gradació temporal correcta, però creiem que aquesta hauria guanyat a mans d'un narrador objectiu en tercera persona, en especial pel que fa a la veu de l'home narrador, que es troba camí de la mort però que no aconsegueix fer-nos arribar el dramatisme de la seva situació personal. Tot i això, la reflexió final d'ella, en concret bona part del capítol XVII, val per tota la novel·la i aconsegueix adreçar el lector més que a la ciència ficció a la reflexió sobre els paràmetres de l'existència humana i de com, a la vida, com un destí cruel, tot es pot tòrcer en un moment.

J.S.B.

Jordi Romeu

EL CALZE

Ed. 3 i 4. València 2015.

Sempre ens han semblat lògic i habitual que el bibliotecari de Moscou –el que li va donar a conèixer l'obra de Milà i Fontanals al pobre Juan Valera- fos un hispanòfil, un reconeixement eslau a una cultura, l'occidental, que desconeixien fins i tot els seus mestres. No ens sembla, però, gens lògic que un occidental se senti atret per la cultura eslava, específicament per la literatura; i no volem dir una atracció de turista a preu i hora fixada, anual si m'apureu, que va a Praga a fer la passejadeta, sinó un enamorat de l'entorn cultural d'aquells espais en la seva inserció en la cultura més occidental. Si, a més, això es cou –com és el cas- amb una subtilíssima ironia –anava a escriure *britànica*,

però ja no gos, que no sigui també eslava i jo sense saber-ho...-, el resultat em sembla ja francament insultant. I justament és això el que Jordi Romeu, fins ara un tapat esclau a la cultura penedesenca, ens ofereix en unes pàgines certament delicioses, gairebé modèliques o, com expressaria en la cultura francòfona el germà Dupont: “*Jo encara diria més: gairebé modèliques*”.

Els que pequem d'hispanòfils (o ni tan sols això perquè pequem de catalanòfils i, posats a filar prim, sols de penedesòfils), hem de llegir un llibre com aquest amb senzilla i pacient devoció –gairebé de genolls, que diria el mestre Santacana Sardà-, amb admiració profunda per qui ha decidit –va decidir ja fa anys, quan tenia menys sapiència i més pèl al cap- que hi ha vida més enllà dels *limes* de l'imperi romà, més enllà del Rin o del Danubi, i que aquesta ens ofereix una cultura d'una riquesa i unes possibilitats que els desesperats del consumisme superficial trigarem a poder esborrar, ni que sigui a base de bols de crispetes. És cert que el text de Romeu, amb aquest caire d'ara de mestissatge que no saps si estàs davant un volum de viatges o una crònica cultural de llibres, es permet alguna llicència vilafranquina, catalana de passada, però ben aviat la situa en els paràmetres del que l'autor en diu de l'orient europeu, com aquell agent immobiliari que va anar a Transilvània a vendre una casa de Londres.

A les pàgines del llibre, sens dubte un dels treballs més esplèndids de la cultura penedesencouniversal de les darreres dècades, hi hem trobat també aquell Mustafà Kemal, pare de la Turquia moderna, que en els anys infantils havíem relacionat amb Aquell Mustafà Xiulets de fusta blanca, pseudònim de no se sap pas qui que escrivia monòlegs en alguna revista satírica de les darreries del segle XIX.

Diu l'autor que les seves pàgines són una mena de vacuna contra la credulitat i que l'ajuden a establir distància crítica, sense escepticisme però propera al dubte cartesià ben

sembrat, aquell del “vols dir que?”, que ens permet una aturada, una interrogació i potser una autoafirmació. En qualsevol cas, un treball més que brillant, d’una erudició esplèndida i agradosament mengívola, un llibre de lectura més que obligada, i em sembla que em quedo molt curt.

J.S.B.

Salvador Llorach i Santis (*)

EL PLA DEL PENEDEÈS. UN MUNICIPI AL COR DE LA COMARCA DEL PENEDEÈS.

Ed. El cep i la nansa. Vilanova 2015

No fa gaires anys aquest hauria estat un acte impensable, i aquest magnífic treball publicat per la vilanovina El cep i la nansa hauria estat un llibre impossible. Poblacions com el Pla del Penedès no haurien pogut comptar amb una monografia de més de 250 pàgines sobre el passat, el present i les immediates línies de futur del municipi, que no m’oblidi de dir que amb uns dibuixos, excel·lents pel meu gust, de Josep Mestre i Rovira.

Si ara aquest treball veu la llum, no és sols per l’evolució molt positiva de les tècniques d’impressió, això en el fons és el menys important. El que hi ha al darrere és, per una banda, una perspectiva de potenciació de la consciència local. Vull dir que, sortosament, el fet de ser més globals que mai –el món s’ha fet petit i tothom té o coneix algú que té algun fill a l’indret més impensat del món– ha potenciat la nostra consciència local. Tinc la seguretat que fa un segle els nostres avis no haurien donat al passat històric, les restes arquitectòniques, els monuments i l’entorn, del Pla o d’altres poblacions, el valor que ara hi donem. D’alguna manera, fins fa unes dècades hi havia poblacions, pobles, nuclis d’habitants que patien una mena de complex d’inferioritat i anaven pel món –que llavors volia dir anar a mercat a Vilafranca o anar a Montserrat en viatge de noces– amb un cert complex de

“ser de poble”, que en deien. No us penseu, a Sant Sadurní o a Vilafranca els passava en relació amb Barcelona. Ara fa goig veure com es reivindica aquesta identitat local i com els nostres fills van d’una banda a l’altra del món, treballant o cercant feina, i no obliden mai que les seves arrels són en un petit nucli rural del Penedès.

Aquesta consciència, sortosament també, ha comportat que les entitats municipals, l’Ajuntament o el Consell Comarcal, portin ja un grapat d’anys donant suport a la labor de persones com Salvador Llorach, veritables precursors dels estudis locals i comarcals, igual com donen acollida i suport als grups d’estudi local, a les corals, els esbarts o els balls de Festa Major. Només us recordaré que d’aquí un any en farà quaranta de la fundació de l’Institut d’Estudis Penedesencs, entitat de la qual Salvador Llorach va ser un dels promotors i fundadors.

Les monografies locals que Salvador Llorach ha publicat d’un bon grapat d’indrets o institucions penedesenques –en el que Francesc Mestres, l’editor, en diu la *microhistòria*, en unes paraules de presentació del llibre– són un excel·lent exemple d’aquest canvi de mentalitat, perquè les coses de casa, les del carrer, de l’entorn immediat, són valuoses, no sols perquè pertanyen a la vostra vida diària i perquè les estimeu com a llegat dels vostres pares i avis; ho són també com a part d’un gran mosaic que és el Penedès, en un mosaic encara més gran que és Catalunya i en un altre encara molt més immens que és l’Europa dels pobles; un mosaic en el qual cada peça és més que necessària, imprescindible, tot i que, a primera vista, potser no es vegi gaire. El senyor alcalde diu, en unes paraules de presentació, que aquest llibre és un “tesor”, i no s’equivoca, potser perquè, com escriu Llorach, el Pla “*encara conserva la peculiar característica que impregna el món rural*”, uns trets que no s’haurien de perdre, perquè si la globalització vol dir uniformització, estarem perduts: llavors tot el mosaic presentarà

un sol color i, per suposat, no tindrà cap mena de gràcia.

A casa nostra hi ha persones com Salvador Llorach que en tenen la culpa, de tota aquesta feina, d'aquest canvi de mentalitat, d'aquest valorar el que ens és proper. Només us diré que els seus primers treballs publicats són del 1971, és a dir, de fa més de 45 anys. Tota aquesta tasca, ben detallada en una nota biogràfica inicial, fa d'ell un dels mestres de la història local a la nostra comarca, un dels creadors d'aquest mosaic que és el Penedès, i som molts els que sovint ens adrecem als seus llibres, que ell en diu "*monografies descriptives*", per a cercar-hi dades i referències de tota mena, per a trobar-hi allò que Llorach anomena "*constància escrita del que ha estat i és aquest petit terme i nucli de població penedesenca*".

Jo penso que, al llarg d'aquest gairebé mig segle, persones com Salvador Llorach han fet escola, han deixat una petjada prou fonda i important com perquè altres persones segueixin el seu camí i, des dels mateixos pobles o l'entorn proper, continuïn la tasca de furgar en el passat i fer crònica del present per deixar-ne una referència de cara a les generacions del futur.

Si no és així, estem donant acollida a una societat desarrelada, una multitud de tastaolletes que cada cap de setmana surten a tombar, per aquí o per allà, i que, a base de posar el nas a tot arreu, no acaben coneixent res. Una multitud desarrelada que veu les ciutats fora de Barcelona, on treballen, com a espais dormitori, fins al dia que tenen una criatura i han de sortir a passejar..., i quan són davant –posem pel cas– de la plaça de la Vila de Vilafranca diuen allò de: "*Mira, si és aquella plaça on fan castells que veiem per la tele!*" Aquest és un fenomen de (entre cometes) "cultura de masses" difícil de solucionar, és el resultat de la macrocefàlia (és a dir, concentració de cap gros) que viu Catalunya a Barcelona i la seva àrea metropolitana, on es concentren més de quatre milions de persones dels 7 milions que hi ha a la totalitat del país.

Tornem a les arrels, valorem-les. Llibres

com aquest de Salvador Llorach ens hi ajuden, i molt. I sapiguem transmetre aquesta estimació als nostres fills i néts perquè, si un dia han de guanyar-se la vida a l'altra banda del planeta, no oblidin mai on tenen les seves arrels com a membres d'una comunitat humana.

De l'autor, de professió enginyer químic, metal·lúrgic i bromatòleg, però apassionat per la història i el patrimoni, no en diré res més, perquè sé que és una persona a qui les distincions no li agraden, d'una senzillesa extraordinària, potser a l'alçada de la seva saviesa. Apuntaré tan sols que va ser un dels puntals de l'Institut d'Estudis Penedesencs en uns anys molt difícils, anys que vaig tenir la gran sort de poder compartir amb ell, com també en altres moltes iniciatives, sempre amb el mateix entusiasme.

El llibre és dividit en sis parts. La primera, dedicada a la geografia i medi natural. La segona, al medi ambient, i a partir d'aquí, a la història, des dels temps de la invasió islàmica i la petjada medieval fins al segle XXI. El capítol quart és dedicat al patrimoni artístic i arquitectònic. Tracta després de la cultura, el lleure i el costumari, per acabar amb els personatges. D'aquests personatges jo voldria evocar un moment Jordi Catasús, "el Negre", a qui havia conegut i apreciat en la seva activitat professional com a transportista al costat del seu germà –els magatzemistes de Vilafranca els anomenaven "el senyorito" i el "futbolero"–, tot i que tots sabem que Jordi Catasús va destacar igualment com a esportista del món del futbol.

El llibre es clou amb un poema de Josep Bruna i Sogas dedicat a les vinyes del poble, una extensa bibliografia i referències d'arxiu, i els dibuixos de Josep Mestre i Rovira, que ja hem esmentat.

J.S.B.

(*) Parlament de presentació el diumenge, 24 de gener del 2016, al Centre Cívic del Pla del Penedès.

Pere Martí Bertran**EL XIQUET I EL POBLE PERDUT/
EL NIÑO Y EL PUEBLO PERDIDO**

Il·lustracions de Joan Miró Oró

Edicions del Serbal. Barcelona 2016.

Un conte per a nois i noies -amb la prosa lleugera i acurada, agradosa sempre, tan habitual en els contes de Martí i Bertran-, que en realitat té la seva base en els esdeveniments històrics de la Guerra Civil, en concret al front de l'Ebre, a la Fatarella, tan maltractada per aquest episodi de la guerra i que, a la vegada, acollia -i a això fa referència el títol- el principal punt de comandament de les tropes republicanes, però amb una ubicació que el feia passar desapercebut als avions enemics.

Sobre aquesta base, un noiet ens fa arribar les seves vivències, els detalls de la duresa de la guerra en els ulls de qui està descobrint el món i la seva realitat. Un relat que permet fer referència a un conjunt de dades històriques i de ficció en els detalls, però que en bona part és el resultat d'una recerca sobre el tema en la qual l'autor ha pogut comptar amb la col·laboració de la memòria de la gent de la Fatarella i, especialment, de la Fundació El Solà i l'associació Lo Riu. Una introducció directa a uns fets històrics que els nostres nois i noies cal que coneguin sense embuts ni dissimulacions. El tema no és mancat de polèmica, però és igualment cert que el coneixement de la realitat històrica que marca el nostre temps present és un tema obligat, que precisa d'eines ben treballades.

En el volum que ens ocupa s'agraeix igualment la cura en l'edició, en català i també en versió castellana, amb il·lustracions prou adients, i especialment l'apèndix històric final de Remei Domènech Grau, que ens informa dels protagonistes del conte, persones que van existir realment, i encara referències de bibliografia i webs de consulta.

J.S.B.

Rosa Maria Puig i Reixach**DE MIAMI A SITGES, L'ÚLTIM
VIATGE**

Ed. El cep i la nansa. Vilanova 2015.

Heus ací un excel·lent i molt complet treball de recerca de l'artista sitgetana Rosa Maria Puig a l'entorn de la biografia del filantrop i col·leccionista d'art nord-americà Charles Deering, l'home que va descobrir Sitges, se'n va enamorar i, de la mà d'Utrillo i en menor mesura d'altres del seu grup com Casas o Russinyol, va fer possible aquella aventura d'art només a l'abast d'un home de les seves possibilitats econòmiques que va ser el conjunt del Maricel.

Per acostar-nos al perfil biogràfic del magnat americà, fill d'un dels grans empresaris de maquinària agrícola dels Estats Units, l'autora ha resseguit tota mena de documentació, cartes, notes personals, premsa local i de tot tipus, i encara biografies que ens eren desconegudes. D'aquí que hagi realitzat una labor de recerca digna d'una biografia històrica. Puig, però, ha triat el camí de la novel·la i ha elaborat una narració bàsicament en primera persona, on el mateix Deering ens explica la seva vida i, per tant, ens permet entendre quan i com va ser que va descobrir la vila penedesenca i el va encisar. Alguns capítols de la primera part, però, tenen la veu narrativa també en primera persona, de Ramon Casas i en concret de la seva estada en terres americanes de la mà de Deering.

Si aquest llibre té la virtut de permetre acostar-nos a la interpretació de l'autora a l'entorn de com devien ser els sentiments dels personatges en cada moment de la seva trajectòria vital, té el defecte que tota la recerca històrica i documental es dilueix en la prosa narrativa i, així, la seva consulta -no pas la lectura novel·lada- esdevé dificultosa. Davant d'una narració en tercera persona més neutra, de prosa històrica i un índex onomàstic, hauríem tingut un treball més aprofitable des del punt de vista divulgatiu. Apuntem, a més,

que en alguns moments la prosa esdevé feixuga per l'amplíssima quantitat de dades –algunes prou indirectes com per ser obviades– que, amb tota la bona voluntat, l'autora hi vol encabir: noms, dates, referències de tota mena, que potser haurien tingut cabuda en un apèndix, o notes al peu i haurien alleugerit la lectura del volum.

Tot plegat fa que la prosa literària se'n ressenti i esdevingui en alguns moments forçada o poc versemblant. Per molt enamorat que Deering estigués de Sitges, sembla poc creïble –posem pel cas– que s'interessés pel vell fanaler sitgetà de quan la vila era il·luminada amb gas (p.145). També pateix l'estructura temporal quan, posem pel cas, vol explicar que, molts anys després, quan el mateix Deering narrador ja és mort, una construcció en terres americanes passa a acollir una institució universitària. I en els darrers capítols, per explicar les difícils circumstàncies que acaben forçant Deering i la seva col·lecció d'art a abandonar el país, l'autora ha de dibuixar la psicologia de personatges, que, com la mateixa esposa del milionari, ha estat pràcticament absent durant tota la història.

En definitiva, a la nostra manera de veure, un esforç extraordinari però mal aprofitat, que no ha trobat el seu camí d'expressió més correcte i a l'abast. Si ho fa, és a les darreres pàgines, en els apartats “Els fets que precediren” i les referències finals de “Testimonis”. Tot el volum amb aquesta prosa i alleugerit en notes o apèndix hauria posat a l'abast una labor magnífica que ara sembla restar ofegada en uns valors novel·lístics prou discutibles. Llàstima, també, que el paper i tipus d'impressió no hagin permès unes fotografies més nítides a la vista del seu indubtable valor històric.

J.S.B.

Xavier Pla (Ed.)

EUGENI D'ORS. POTÈNCIA I RESISTÈNCIA

Ed. Generalitat de Catalunya. Institució de les Lletres Catalanes. Barcelona 2015.

Catàleg de l'edició que, amb el mateix nom, es va presentar a Barcelona el passat 2015. El volum aplega una quarantena de fotografies, imatges i documents a l'entorn de l'escriptor, entre elles alguna curiosa carta vilafranquina, i més d'una trentena d'estudis específics a cura de remarcats especialistes en l'obra orsiana, des del mateix Xavier Pla, curador de l'edició que obre el volum, passant per la imatge familiar de Carlos d'Ors, Maria Rosell que analitza els jocs de Xènius amb els heterònims, estudis sobre el prototipus noucentista de Teresa, Lúcia de Cadaqués i altres obres, fins a arribar al tema de l'amistat i el diàleg amb altres creadors del seu temps: Pessoa, Walter Benjamin... O la visió posterior, des de l'antagonisme amb Pla, amb les lectures que en feia Ferrater Mora o les mirades de Joan Fuster, Dionisio Ridruejo o Pere Gimferrer.

Si la personalitat i l'obra orsiana són polièdriques i polivalents, també ho són les mirades sobre ell que s'apleguen en un volum concebut per a una lectura àgil, de manera que a cada autor se li va exigir un text de 500 paraules com a molt. No hi falten textos sobre Ors i l'art, sobre l'escriptor a la tribuna dels oradors i la seducció del feixisme, i tampoc s'oblida el tema de la guerra i del darrer Ors defenestrat i de retorn a Catalunya que ens dibuixa Oriol Pi de Cabanyes. En definitiva, un volum magnífic de contingut i fins i tot de disseny, tot i les dificultats econòmiques que van acompanyar el projecte des del primer dia.

J.S.B.

Josep Puig Font**JOSEP TORRAS I BAGES I EL PENEDÈS**

Ed. Publicacions Penedès. Les Cabanyes, 2016.

En la commemoració del centenari de la mort del bisbe penedesenc, Mn. Josep Puig Font, rector de les Cabanyes, ha seleccionat l'epistolari amb referències penedesenques, en especial l'adreçat a la família, els amics i veïns de les Cabanyes i Vilafranca, d'entre el conjunt de l'epistolari torrassà publicat des de fa anys. Com s'explica en la justificació, es tracta de donar a conèixer una mica més la dimensió més penedesenca, més casolana possiblement, de la personalitat de l'il·lustre bisbe de Vic. El volum s'obre amb un text de Mn. Josep Maria Aragonès, publicat inicialment el 1991, que ens acostava als trets de la personalitat de qui sempre va ser un home del Penedès.

Cada apartat d'aquest epistolari penedesenc compta amb unes pàgines de notes introductòries que ens situen el personatge i el moment històric, així com els altres interlocutors de la correspondència. Notes que igualment s'intercalen en el text quan és el cas. A l'espai central, prop d'una trentena de fotografies complementen el volum, i encara, a la cloenda, diversos apèndixs amb les principals dades biogràfiques, les persones més directament relacionades amb el bisbe que apareixen a l'epistolari, algun text del mateix Torras a la premsa comarcal i altres que li fan referència o homenatge. En conjunt, prop de dues-centes pàgines que són una molt digna aportació de la vila nadiua de Torras i Bages a qui ha estat el seu fill més il·lustre, un volum introductori que aconsegueix la finalitat d'acostar-nos al personatge i convidar-nos a saber-ne més.

J.M.L.

VV.AA.**TORRAS I BAGES (1846-1916). HOME D'ETERNITAT.**

Ed. Bisbat de Vic. 2016.

Per si encara hi ha qui diu que els catalans oblidem els nostres il·lustres, heus aquí una nova i interessant aportació a la bibliografia de i sobre el bisbe penedesenc. En la commemoració del centenari de la seva mort, res més adient que un treball complet, ampli, rigorós i marcat per la senzillesa en l'edició, en el qual estudiosos de primera línia ens ofereixen nova llum sobre alguns dels principals aspectes de la vida i obra de Torras, a més d'un seguit de referències bàsiques per contextualitzar el personatge. Per aquí va el treball sobre el context històric i social o la seva biografia, però també una aproximació de fra Valentí Serra, de Manresa, al ressò eclesial i social de *La tradició catalana*, unes interessants valoracions sobre el seu catalanisme, una altra a l'entorn de les reconegudes visites pastorals i més sobre la seva labor com a prolífic escriptor o la seva relació amb els artistes del Cercle de Sant Lluç, i encara reflexions sobre el seu pensament estètic i una acurada selecció de textos de Torras i unes notes bibliogràfiques.

Diversos gravats i fotografies de l'època completen aquesta edició. No estem, certament, davant la darrera obra que sobre Torras i Bages s'escriurà, però edicions com aquestes són les que ajuden a aprofundir sobre els grans personatges de la història catalana contemporània, un llibre de divulgació però que compta amb unes exigències de rigor i d'aprofundiment prou remarcables.

J.S.B.

Nati Castejon, Vicenç Cabré, Remei Esteban, Gerard Mercadé(*)

L'ARRIBADA DEL FERROCARRIL AL VENDRELL.

Ed. Dep. de Cultura. Generalitat de Catalunya. Consell Comarcal del Baix Penedès. El Vendrell, 2016.

Aquest treball és el resultat d'una iniciativa generada a partir del desig de commemorar els 150 anys del ferrocarril, un segle i mig després del primer pas d'una locomotora de vapor pel camí de ferro que ja començava a travessar la nostra comarca. La veritat és que resulta certament sorprenent que el ferrocarril sigui capaç de continuar desvetllant iniciatives i entusiasmes de tota mena, en especial quan hem de veure tants despropòsits, obres inacabades i polèmiques de tota mena, en el tema ferroviari. Al nostre Penedès, però, caldria dir que aquests neguits són d'iniciativa recent, i cal recordar que sovint s'ha viscut no direm que ben bé d'esquena al tren, però sí amb una certa indiferència, de manera que no ens ha d'estranyar que no se celebrés res quan es va inaugurar la línia o que no es recordés gairebé res de manera específica quan se'n va fer el centenari, una efemèride perduda en la grisor del franquisme d'aquell 1965.

Certament, el ferrocarril ha de tenir un atractiu únic i específic perquè la commemoració no sols hagi servit per a posar en contacte coneixedors i afeccionats al tema de casa nostra, sinó que hagi fet possible la troballa de documentació i l'anàlisi de molts aspectes fins ara desconeguts d'aquest element de la nostra identitat col·lectiva que ha estat, és i creiem que serà durant segles, el ferrocarril. Els penedesencs, però, es van haver d'incorporar si us plau per força a una nova realitat, van viure situacions com les expropiacions de terrenys -sovint en pagesos que ni tan sols havien regularitzat la documentació de la propietat i el registre de les seves vinyes- i, com els quatre autors d'aquests treball expliquen amb

deteniment, van haver de lluitar per poder comptar amb una correcta execució del traçat de la línia, en uns treballs que havien de tenir en compte les necessitats de les aigües pluvials o els passos a nivell.

El ferrocarril va acabar portant la modernitat pertot arreu, i això que els carlins encara feien malvestats i semblava que volien tornar a reivindicar les nostàlgies dels antics temps dels furs i l'absolutisme. Com les altres de la línia, la vila del Vendrell va experimentar canvis urbanístics, econòmics i socials prou remarcables, va veure com s'iniciava la Rambla que avui li és tan característica, com arribava el telègraf i com, el 1882, després d'una colla d'anys de litigis, s'enllestia l'estació i tots els seus serveis complementaris de manera definitiva.

L'estació del Vendrell, un segle i mig després, preservada i restaurada tot conservant els elements de la construcció original, és un veritable referent patrimonial de la identitat de la nostra terra. Una identitat contemporània que el ferrocarril va fer possible, dibuixant-la tal com ha arribat als nostres dies, i que els autors d'aquest estudi han volgut resseguir amb vendrellenc detallisme, tot fent-nos coneixedors d'un ampli conjunt de dades i referències bona part de les quals ens eren desconegudes fins ara.

J.M.M i J.S.B.

(*) Paraules de presentació del llibre a la biblioteca Terra Baixa del Vendrell el 23 de setembre del 2016.

Pere Ferrando Romeu (Coord.)

90 ANYS IMATGES

Ònix editor. El Vendrell 2016

Amb motiu de la commemoració dels 90 anys d'activitat castellera de la colla vendrellenca un equip redactor format per Amadeu Cañellas, Valentí Ferrer, Xavier Inglès, Kevin Pardos, Josep M. Pros i Montserrat Turdiu, sota la coordinació i direcció de Pere Ferrando han aplegat en 90 imatges el que ha estat la

trajectòria d'aquesta històrica colla castellera des d'abans de la seva fundació, tota vegada que es reivindica ja en la primera imatge el paper del Vendrell com a plaça castellera amb una instantània dels Xiquets de Valls el 1903 a la capital del Baix Penedès, i així fins arribar als assaig de manilles d'aquest 2016 quan l'edició del llibre ja era a punt de tancar.

El volum compta amb un pròleg de l'alcalde, Martí Carnicer així com una justificació inicial de l'equip redactor on s'insisteix en el fet que les imatges aplegades al volum poden ajudar a explicar amb prou claredat la trajectòria d'aquests noranta anys de vida castellera. Cal remarcar que les imatges no ressegueixen any per any el millor de cada collita sinó que insisteixen en les fites més significades d'aquesta trajectòria històrica, des de la fundació de la colla el 1926, la presència del mestre Pau Casals a les diades i els primers castells de set del 1929, passat per les desavinences que van portar a la constitució de dues colles o la presència a la plaça vilafranquina ja el 1927. El fet que cada imatge compti amb un comentari explicatiu prou ampli permet resseguir etapes i moments d'aquesta trajectòria amb prou deteniment, entre les que no hi poden faltar els guardones de l'"Anxeneta de Plata" de la plaça vilafranquina amb castells com el Pilar de Set que en el seu moment van ser veritables fites que hom creia que no es tornarien a veure més. I així fins arribar als moments magnífics que torna a viure la colla en els darrers anys. Tot plegat, un llibre d'edició molt acurada, amb una magnífica reproducció de les imatges, en color quan és possible, elements que contribueixen a alleugerir i fer més agradosa la seva lectura o simplement a evocar instantànies de moments històrics com aquell Pilar de Set del 1970 que qui això signa conservarà per a sempre en la seva memòria, llavors juvenil i ara revellida ja per tantes diades de Sant Fèlix a l'esquena.

J.S.B.